

UDK 272-772(497.581.2Šibenik)“14”(091)
929.535:347.235
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 26. veljače 2020.
Prihvaćeno za objavljivanje: 1. lipnja 2020.

KATASTIK NADARBINA ŠIBENSKE BISKUPIJE IZ DRUGE POLOVICE 15. STOLJEĆA

Kristijan JURAN, Zadar

U ovom se prilogu daju temeljne obavijesti o formi i sadržaju Katastika nadarbina Šibenske biskupije, koji je sačinjen oko 1460. godine. Riječ je o značajnom povijesnom vrelu, posebice za šibensku crkvenu povijest, o kojemu se u dosadašnjoj historiografiji nije pisalo. Iako se njegov sadržaj zapravo svodi na popise zemljišnih parcela, katastik omogućuje poglede iz niza istraživačkih perspektiva, primjerice antroponomastičke, pravnopovijesne i kodikološke, pa svakako zaslužuje podrobniju obradu.

KLJUČNE RIJEČI: Šibenska biskupija, katastik, nadarbine, 15. stoljeće.

Uvod

Prošlo je više od desetljeća otkad smo među arhivskom građom Biskupijskog arhiva u Šibeniku zapazili knjigu pod naslovom *Catasticum Benefitorum*. Budući da je od tada do danas neprestance izmicala našim istraživačkim prioritetima, odlučili smo ovim skromnim prilogom barem ukazati na njezino postojanje, otklanjajući (ne)opravdano potrebu za cjelovitim istraživačkim zahvatom. *Catasticum Benefitorum*, odnosno Katastik nadarbina Šibenske biskupije (dalje: Katastik) pohranjen je u spomenutoj arhivskoj instituciji u fondu Nadarbine i zaklade (HR-BAŠ-16/7) kao izdvojena knjiga. U njoj su popisane zemljišne parcele svih (ili većine) crkvenih beneficija na području Šibenske biskupije – od nadarbina velikog i malog kaptola do onih sljubljenih uz župne crkve, kapele i oltare.¹ Iako je bilo po formalnim i sadržajnim značajkama Katastik datirati u 15. stoljeće, a поблиže o vremenu njegova nastanka govorit ćemo u zasebnom poglavlju. Potom ćemo sažeto i pregledno prikazati sadržaj Katastika, bez ulaženja u komparativnu literaturu i dubinsku povijesnu kontekstualizaciju pojedinih zapisa. U dosadašnjoj literaturi nismo

¹ O nadarbinama općenito i u dalmatinskom kasnosrednjovjekovnom kontekstu vidi: Jadranka NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine. Rimska Kurija i Dalmacija u 15. stoljeću*, Split, 2007.

pronašli podatke o Katastiku (previdi su, naravno, mogući), no gotovo je sigurno da su za njega znali najrevniji istraživači šibenskih biskupijskih i kaptolskih spisa, prije svih Antun Josip Fosco, Krsto Stošić i Ante Šupuk.

1. Opis knjige

Katastik je knjiga s pergamentnim listovima naknadno uvezanim u kartonske korice. Sadašnji je uvez djelo kanonika Mihovila Forlanija, koji je 1788. godine okupio razasute listove i o tomu ostavio bilješku na unutarnjoj strani zadnje korice – *incontrate da me canonico Michel Forlani, che feci ridure in cartoni il presente catastico, ch' era tutto sdrussito*. Listovi su izvorno numerirani rimskim brojevima na lijevoj strani gornje margine, a naknadno arapskim brojevima na desnoj strani. U vrijeme naknadne folijacije neki su listovi već bili odrezani, što je dovelo do raskoraka između „rimске“ i „arapske“ folijacije, tako da je, primjerice, na posljednjem listu izvorni broj LXXXIII. a naknadni 78. Nedostaju listovi I., VII., VIII., IX., X., XX., XIV. i LVIII. Moguće je da stranice odrezanih listova nisu bile ispisane, kao što to nisu ni postojeće stranice 16v, 17r-v, 20v, 21r, 32v, 33r-v, 34v, 35r, 36r-v, 68r, 73r-v i 74r-v.

2. Kontekst nastanka i datacija

Nalog za sastavljanje Katastika zapisan je u rukopisnoj knjizi pod naslovom *Libro di Particole Testamenti* (dalje: Libar), koja se nekoć nalazila u šibenskom Kaptolskom arhivu, a danas je pohranjena u kutiji 4A fonda Šibenska biskupija, Biskupska kurija u Biskupijskom arhivu (HR-BAS-12/1). Taj nalog, međutim, nije izvorno pripadao Libru pa je prije raščlambe njegova sadržaja potrebno razmotriti kako je ondje uopće dospio. Stoga će u narednim retcima nešto više riječi biti o Libru, a manje o Katastiku. Naime, Libar je zamišljen i uglavnom ostvaren kao svezak u koji su sukcesivno unašane oporučne odredbe o darovanju nekretnina i drugih vrijednosti šibenskom kaptolu u vremenu od 15. do 17. stoljeća. Uvez Libra po svoj se prilici nakon nekoga vremena istrošio, a pri naknadnom su uvezu svoje mjesto među novim koricama našli i fragmenti dvaju svešćića iz druge polovice 15. stoljeća. To se očituje ponajprije u nelogičnoj folijaciji (isprekidan uzlazni slijed; neki se brojevi ponavljaju), potom u raznorodnom sadržaju, a na koncu i u različitim dimenzijama listova. Ovo je slijed folijacije (slovne oznake su naše, a upitnikom su označeni listovi s oštećenom folijacijom): a) ?, b) 36-37, c) 12-15, d) 32-35, e) 33-35, f) 27, g) 8, h) ?, i) 9-10, j) 2-16, k) 4-26, l) 17-192. Paleografska obilježja pojedinih dijelova rukopisâ upućuju na zaključak da je izvorni Libar obuhvaćao segmente j, l, e i b, i to upravo tim redom. Fragmenti k i d ostatci su nekog svešćića sa zapisima iz 1481. – 1483., a dio koji nas ovdje najviše zanima obuhvaća fragmente g, i, a, c i f sa zapisima iz oko 1460. godine.

Tako je u Libru, na stranici 9r u sklopu fragmentarnog niza g – i – a – c – f, zapisan biskupov nalog svim nadarbenicima Šibenske biskupije da do blagdana Duhova popišu posjede svojih nadarbina, s istinitim međama i mjerama (iskazima površine u gonjajima). Izmjera zemljišta je povjerena plemiću Pavlu Petreviću, koji je čitav posao trebao koordinirati

zajedno s biskupovim kancelarom. Posebnim je nalogom određeno da se inventari upišu u novu knjigu s pergamentnim listovima, koja će se pohraniti u biskupskoj kancelariji.² Nalozi su izdani 14. prosinca, ali je godina izostavljena. No, na poleđini istoga lista (stranica 9v) upisan je nadnevak 26. siječnja 1460., VIII. indikcije, pa se može zaključiti da je nalog o sastavljanju inventara nadarbinâ, a nema sumnje u to da je riječ upravo o Katastiku, izdan 14. prosinca 1459. godine. Libar sadrži još nekoliko zapisa koji se izravno ili neizravno tiču Katastika (stranice 12r i 27v, odnosno fragmenti c i f), a svode se na prijetnju odgovarajućom kaznom onima koji u određenom roku ne dostave inventar svoje nadarbine i bulu kojom im je bila dodijeljena. Pritom se za mandat na stranici 12r s nadnevkom 28. III. može pretpostaviti da pripada 1460. godini, dok je onaj na stranici 27v s nadnevkom 26. VI. mogao nastati u nekoj od susljednih godina. Mandate iz prosinca 1459. i proljeća 1460. godine pisao je tadašnji biskupov kancelar kanonik Petar Ivanov, a onaj nedatirani na stranici 27v netko drugi. Upravo je taj netko (vjerojatno je riječ o nasljedniku Petra Ivanova na mjestu kancelara) autor gotovo svih zapisa u Katastiku. Prema tome, Katastik je nastao najranije u drugoj polovici 1460. godine.

Razlog sastavljanju Katastika treba tražiti s jedne strane u požaru, koji je 1458. godine zahvatio velik dio Šibenika, pretvorivši u pepeo mnoge stare spise,³ a s druge strane u nastojanjima biskupa Urbana Vignata (1454. – 1468.) da se upozna sa stanjem u svojoj biskupiji. Biskup, naime, nije u njoj stalno rezidirao, a čini se da ju je prvi put pohodio 1459. godine, dakle u godini kada je, među ostalim, naložio izradu Katastika.⁴ Imao je tada pune ruke posla; vizitirao je crkve i samostane, korio nedisciplinirane svećenike, slušao pritužbe svoje pastve, a dekretom od 15. veljače 1460. godine razdijelio je biskupiju na četiri vikarijata.⁵

² *Eodem die et ibidem mandauit omnibus beneficiatoribus in sua diocesi constitutis hinc ad festum pentecostes proxime venturum fieri inuentaria de possessionibus beneficiorum cum confinibus veris et mensura gognaiorum. Et (...) mandauit mihi cancellario quatenus vna cum nobili viro Paulo Petreulich quem ad mensurandum ellegit et vna cum singulo beneficiato debeamus mensurare et confinare ac describere possessiones omnium et singulorum beneficiorum. (...) In eodem capitulo mandauit fieri librum cartarum menbrantarum expensis pro rata beneficiorum in quo inuentaria predicta cum mensuris et confinibus fidelissime describantur ad perpetuam rei memoriam et in cancellaria episcopali reponantur.*

³ Podatak o požaru nalazi se u rukopisu koji je objelodanio Fran GUNDRUM, »Latinski rukopis svećenika Dalmatinca iz petnaestog stoljeća«, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. 6, br. 1, Zagreb, 1902., str. 213. Usp. Krsto STOŠIĆ, »Crkvica i bratovština sv. Duha u Šibeniku«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, sv. L/1928-29, Split, 1932., str. 400, str. 411–412, bilj. 3,4; Danko ZELIĆ, *Postanak i urbani razvoj Šibenika u srednjem vijeku*, doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1999., str. 74. Prema Josipu Barbariću, požar je izbio 1457. godine. Usp. Josip BARBARIĆU, »Šibenik, šibenska biskupija, šibenski biskupi«, *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, Vilijam LAKIĆ (ur.), Šibenik, 2001., str. 114.

⁴ Biskup je dva puta pohodio svoju biskupiju, a u vrijeme izbijanja požara 1458. (ili 1457. – vidi prethodnu bilješku) zamjenjivao ga je arhidakon šibenske Crkve Jakov Vukšić. Usp. J. BARBARIĆ, »Šibenik, šibenska biskupija, šibenski biskupi«, str. 114. Još se u veljači 1459. biskup nalazio *in curia romana*. Usp. Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZD), fond 30 – Bilježnici Šibenika (dalje: ŠB), kut. 18/I, sv. c, 8v–9r.

⁵ O tome vidi zapise na fragmentima g, i, a, c i f u Libru. Usp. J. BARBARIĆ, »Šibenik, šibenska biskupija, šibenski biskupi«, str. 113–115.

3. Pregled sadržaja Katastika i popis nadarbina

U ovom ćemo se poglavlju u formi natuknica vrlo sažeto osvrnuti na sadržaj Katastika, onim redom kako je to i u izvorniku. Pritom se naša nakana gotovo posve iscrpljuje u davanju uvida u veličinu posjeda pojedinih nadarbina, a za dodatne spoznaje o sakralnoj topografiji Šibenika i Šibenske biskupije upućujemo na relevantnu literaturu.⁶

Mali kaptol (fol. 2r-6v)

Na početnim stranicama Katastika donose se prijepisi isprava iz 1451. i 1452. godine o utemeljenju šibenskoga malog kaptola te izboru, znakovlju, dužnostima i pravima njegovih članova (mansionara).⁷ Doznajemo da je Šibenska biskupija zajedno s kaptolom mansionarima ustupila zemljište od 100 gonjaja u Dubravi, na predjelu Daska, odnosno 50 gonjaja kaptolske zemlje zvane Kapitulščina te 50 gonjaja biskupijske zemlje koja se na kaptolsku nadovezuje.⁸

Kaptol

Bona capituli ecclesie Sibenicensis (fol. 9r-16r)

Nabrajaju se najprije posjedi, prava i temeljni prihodi kaptola – otok Zlarin s pripadajućim otočićima, podijeljen na 12 prebendi (*Primo insula Zlarin cum scopulis suis que diuiditur in duodecim partes, videlicet cuilibet canonico vnam partem duodecimam*), desetine od žita, vina, janjadi i kozlića, šest kuća u gradu te općenito drugi posjedi (*alique certe possessiones*), akumulirani oporučnim legatima, koji se daju u novčani zakup. Slijede regesta isprava u posjedu kaptola, među kojima je najviše prijepisa oporučnih legata (mahom iz prve polovice 15. stoljeća), a tu su, dakako, i stari privilegiji, bule i razne druge isprave iz 1298., 1402., 1407. godine. Navedena je, primjerice, i knjiga od 192 lista papira, obložena kožom (to je zasigurno Libar o kojem smo govorili u prethodnom poglavlju), zatim *vnus sacculus in quo sunt instrumenta sexagintavnum antiquissima et nullius valoris pro capitulo*, voštani pečat s likom sv. Jakova i drugo.

⁶ Mnoštvo podataka o crkvama i nadarbinama na ruralnom prostoru Šibenske biskupije donosi Krsto STOŠIĆ, *Sela šibenskoga kotara*, 1941., dok je sakralnu topografiju Grada najbolje iščitati iz doktorske disertacije D. ZELIĆA, *Postanak i urbani razvoj Šibenika*. Pregledno o kasnosrednjovjekovnim crkvenim posjedima u šibenskom distriktu vidi kod Josipa KOLANOVIĆA, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb, 1995., str. 79–83. Popularnoznanstveni pogled na šibenske crkve nalazimo kod Josipa JAKOVLJEVIĆA, *Katolički Šibenik*, Šibenik, 1998. Nezaobilazna literatura općenito za crkvenu povijest Šibenika i njegova kraja jest zbornik radova *Sedam stoljeća Šibenske biskupije*.

⁷ O šibenskim mansionarima usp. J. BARBARIĆ, »Šibenik, šibenska biskupija, šibenski biskupi«, str. 112.; Ante GULIN, »Srednjovjekovni šibenski kaptol«, *Sedam stoljeća Šibenske biskupije*, str. 231.

⁸ U lipnju 1459. godine mansionari su dali u zakup svoje zemlje *in Dubroua in loco uocato Dascha et circa ipsam Dascam* don Martinu Drobničiću na razdoblje od šest godina, za 31 libru godišnje. Usp. DAZD, ŠB, kut. 18/I, sv. c, 35v.

*Crkva sv. Martina izvan zidina**Ecclesia Sancti Martini extra muros Sibenicensis* (fol. 18r-v)

U crkvi je oltar sv. Filipa i Jakova na kojemu se subotom i na blagdan rečenih svetaca služi misa zadušnica za pok. Martina Tolimerića. Crkva posjeduje pet parcela u Donjem polju (ukupno 11 gonjaja) i jednu parcelu u Dubravi s 11 maslina. U njezinu je vlasništvu i vrt pred Šibenikom, gdje boravi pustinjak, *iuxta ortum pauperum leprosororum partim et partim iuxta uiam qua itur ad hospitale dictorum pauperum a parte sirochali, iuxta sepulturas dictorum pauperum a parte boreali, iuxta uiam publicam qua itur ad vallem Vurule a parte ponentali, in quo orto sunt due domus, vna de tabulis, altera de lapidibus nouiter structa et planchis lapideis cooperta.*

*Crkva sv. Marije Magdalene**Ecclesia Sancte Marie Magdalene* (fol. 19r)

O toj se crkvi također brine pustinjak, koji uživa posjed vrta i vinograda u blizini crkve (*in puncta ubi est dicta ecclesia sancte Marie Magdalene, qua vinea et ortus sunt heremite qui pro tempore stabit iuxta dictam ecclesiam*). Crkva posjeduje i četiri gonjaja zemlje u Dubravi.

*Crkva sv. Petra u Zablaću**Ecclesia Sancti Petri de Zablatye* (fol. 19r-v)

Ta nadarbina raspolaže s devet gonjaja zemlje u Furnaži, 27 gonjaja u tri parcele u Sridnjim Poljicima (najveća je pod crkvom sv. Margarite), 19 gonjaja u predjelu Podgreba (*Subgreba*) te neobrađenim terenima u blizini crkve.

*Crkva sv. Margarite**Ecclesia Sancte Margarite* (fol. 20r)

Nadarbina je skromna, a sastoji se od dvije parcele pod vinogradom ukupne površine 17 gonjaja, u docu ponad crkve (*in loco uocato Vallis super prefatam ecclesiam*).

*Crkva sv. Ivana na brdu**Sancti Ioannis de Monte* (fol. 20r)

Ta je crkva upisana naknadno, rukom drugoga pisara. Način i mjesto upisa sugeriraju da popis nadarbinskih parcela nije dovršen; navedena je samo zemlja u Obrnji od tri gonjaja.

*Crkva sv. Mihovila na brdu Kameničniku**Ecclesia Sancti Michaelis de Monte Caminiçnich* (fol. 21v)

Uokolo crkve je neobrađeno zemljište od 100 gonjaja, koje prema sjevero-istoku graniči s ledinama Šibenske biskupije, a prema jugo-zapadu sa zemljištem šibenske komune. U nadarbinu su još uključena tri vinograda u predjelima Pothum, Kvanj i Klobučac, ukupne površine devet gonjaja.

Crkva sv. Jurja u Donjem polju

Ecclesia Sancti Georgii in Campo Inferiori (fol. 22r-v)

Nadarbinu te crkve čini osam parcela pod vinogradom ukupne površine 45 gonjaja. Četiri su parcele uokolo crkve i njezina groblja, tri u Kamenom Gumnu, a jedna u Podgoričju.

Crkva sv. Silvestra

Ecclesia Sancti Siluestri (fol. 23r)

Uz crkvu su dva vinograda ukupne površine 13 gonjaja koje obrađuju majstori Lovre Mirković i Grgur Mirošević iz Šibenika. U nadarbinu su još dvije oranice s ukupno 16 maslina, od kojih je jedna u Melcima, a druga u Dubravi pod Malim Kameničnikom (*sub Camenicnich paruo*), te vrt kod Šibenika, do ulice koja vodi na Kameničnik. Oranicama i vrtom koristi se rektor crkve.

Crkva sv. Lovre

Ecclesia Sancti Laurentii (fol. 23v-27v)

Nadarbina se sastoji od 49 parcela, od kojih je veći dio pod vinogradom, a manji pod žitaricama. Najviše ih je u neposrednoj blizini crkve i njezina groblja te u predjelu „Uz Hrinin“ (*prope Hrinin*). Smještene su još i na lokalitetima Visoka, Grba, Kalac, Pod Rujave, Pčevica, Zgon (pod crkvom), Nad Ribnik, Zaton, Nad Lehovo i Pod Pećinu. Pet je parcela bez naznake površine, a ostale imaju ukupno 260 gonjaja. Može se stoga procijeniti da je nadarbina obuhvaćala približno 270 gonjaja obradive zemlje.

Arhidakonat

Archidiaconatus (fol. 28r-29v)

U popisu nekretnina nadarbine arhidakonata na prvom je mjestu posjed u Krušvici na području Srime od oko 43 gonjaja. Slijedi posjed u Smričniku, kod sela Crnice, omeđen morem, uvalom *Stonucha*, brdom i ulicom što vodi prema sv. Vidu od Sajenice. Zatim čitav poluotok Oštrica kod Grebaštice na kojem je 15 gonjaja vinograda (*dicta puncta uocata Ostriza intelligitur et computtur ab una ualli uocata Nirin eundo ad uillam Grebaz recto tramite transuersando uersus uillam Parchouo: totum illud quod remanet uersus occasum, siue uersus mare, uocatur et est Ostriza*). Također četiri otočića u blizini Oštrice: Oblik, dvije Krbele i Mumonja (*Item quatuor scopuli siue insule, videlicet insula uocata Oblich, item due insule uocate Corbelle, et quarta insula uocata Mumogna, que*

insule sunt circumdate a mari in confinibus supra scripte puncte uocate Ostriza). Još je na konce pobrojano pet parcela u Donjem polju ukupne površine oko 25 gonjaja, od kojih su četiri dane u zamjenu za otok Krapanj.

Arhiprezbiterat

Archipresbiteratus (fol. 30r-31r)

Ta nadarbina raspolaže crkvom sv. Kuzme i Damjana u kojoj je srebrni kalež od devet unci. Unutar groblja oko crkve je deset maslina. U blizini je pet vrtova, a jedan je od njih namijenjen pustinjaku. Još je jedan vrt ponad Vrulja. Nabrojeno je potom devet parcela (vinogradi i oranice) u Donjem polju (kod crkve sv. Silvestra, pod lokvom Trstenik, u Rujavama i pod crkvom sv. Lovre) te na koncu dvije zemlje u Proslapju i Bilicama.

Primicerijat

Primiceriatus (fol. 31v-32r)

Nadarbini primicerijata pripada kapela sv. Jurja u Prhovu i posjed u tom selu *inter duos montes a parte leuantis et a parte garbini, quod beneficium semper pertinet dignitati primiceriatus ecclesie Sibenicensis*. Posjed čini osam selišta s vrtovima i podvornicama od 77 gonjaja, zatim zemljište *Crengni* od 253 gonjaja, zemljište *Sub Homdogle* od 42½ gonjaja, oranica i vrtovi u mjestu *Greba* od 12 gonjaja te zemlja u gaju Donji gaj od 19 gonjaja. Ukupno, dakle, oko 404 gonjaja.

Crkva sv. Vida u Šibeniku

Possessiones ecclesie Sancti Viti in ciuitate Sibenici (fol. 37r)

U nadarbini su kuća u blizini crkve, četiri parcele vinograda i oranica u Donjem polju ukupne površine deset gonjaja te četiri vrta u gradskoj okolici (lokaliteti Nad Vrulje, *Sub Furcis*, Ugarščica i pod crkvom sv. Martina).

Crkva sv. Trojstva u Šibeniku

Ecclesia Sancte Trinitatis in ciuitate Sibenici (fol. 38r-v)

Nadarbinu te crkve čine tri parcele u Donjem polju (14 gonjaja), jedna parcela u Dubravi (četiri gonjaja) te posjed u Pokrovniku, nepodijeljen s majstorom Nikolom pok. Petra Dišmanića, koji se sastoji od 13 parcela, uključujući selište s vrtom i podvornicom – ukupno oko 50 gonjaja.

Crkva sv. Duha u Šibeniku

Ecclesia Sancti Spiritus in ciuitate Sibenicensis (fol. 39r)

Crkva posjeduje oranicu u Gornjem polju pod Striževom od 14 gonjaja i dva vinograda u Donjem polju od ukupno deset gonjaja.

Crkva sv. Marije u Kaštelu

Ecclesia Sancte Marie de Castro (fol. 39v)

Nadarbina raspolaže vinogradom od 60 gonjaja *retro montem sancti Iohannis ... in loco uocato Niua*. Još su tri parcele u Orišju (ukupno osam gonjaja), oranica u Piščoj (osam gonjaja) te vinograd od tri gonjaja u Donjem polju pod Bahćom.

Crkva Svih svetih u Šibeniku

Ecclesia omnium sanctorum in ciuitate Sibenici (fol. 40r)

Navelik posjed te crkve čine dvije parcele u Donjem polju, na Grbi i pod crkvom sv. Lovre, od ukupno 19 gonjaja.

Crkva sv. Marije u Grebaštici

Ecclesia Sancte Marie de Grebaç (fol. 40v-44r)

Čitav je posjed te nadarbine, očekivano, smješten na području Grebaštice. Sastoji se od 40 parcela, podjednako vinograda i oranica, uz jedno selište s vrtom, ukupne površine oko 160 gonjaja. Tri su parcele (oko 12 gonjaja) rezervirane *pro fabrica suprascripte ecclesie sancte Marie de Grebaç*.

Crkva sv. Petra u Grebaštici

Ecclesia Sancti Petri sita in villa Grebaz (44r-v)

Nadarbini pripadaju dvije oranice od 19 gonjaja (lokaliteti Šareva Grbica i Pristanišće) i jedan vinograd od dva gonjaja (lokalitet Konačna). Naknadnim upisima nadarbini su pridodane još dvije parcele u Gorici i Brižinama.⁹

Crkva sv. Mihovila u Mravnici

Ecclesia Sancti Michaelis ville Mrafniza (fol. 45r)

Posjed crkve obuhvaća oranicu od pet gonjaja u Mramoru, okruženu brdima, kod ulice koja vodi prema selu Slivno, i još dvije parcele, također okružene neplodnim zemljištem, od ukupno tri gonjaja.

⁹ Ti su upisi na fol. 44r, a nadovezuju se na popis parcela nadarbine crkve sv. Marije. Netko je treći kasnije pribilježio da ipak pripadaju crkvi sv. Petra.

*Župna crkva u Mitlu*¹⁰*Ecclesia parochialis de uilla Mitlo* (fol. 45v-46r)

Crkva raspolaže trima selištima, a na jednom od njih stanuje svećenik Andrija iz Mitla. Još je 15 parcela ukupne površine oko 50 gonjaja, sve, dakako, na području sela.

*Crkva sv. Martina u Kruševu**Ecclesia Sancti Martini de uilla Cruxeuo* (fol. 46v)

Oranicu od sedam i pol gonjaja u predjelu *Sub Sipcheno* crkvi su darovali izvjesni Milšići. Uz nju, u nadarbini je još samo vinograd od dva gonjaja na terenu ser Jurja Teodozijeva u Murvici.

*Crkva sv. Marije Stomorije u Vrpolju**Ecclesia Sancte Marie Stomorie* (fol. 47r-51v)

Ta je nadarbina jedna od najbogatijih. Pripada joj 39 parcela ukupne površine oko 300 gonjaja. Smještene su uglavnom u Vrpolju i susjednom Opakom Docu, pa ih mahom obrađuju stanovnici tih sela. Među njima je i jedno selište na kojemu je kmet Cvitan. Prevladavaju vinogradi, a oranične se površine najvećim dijelom nalaze u Gorici pod Opakim Docem.

*Crkva sv. Ivana u Vrsnom*¹¹*Ecclesia Sancti Iohannis de Versniza* (fol. 52r-53r)

Posjed te crkve sastoji se od 24 parcele ukupne površine oko 190 gonjaja. Manji je dio na području Vrsnog (povijesna Vrsnica), a veći na području Grebaštice.

*Crkva sv. Marije u Blizni**Ecclesia sancte Marie de Bliza* (fol. 53v)

U nadarbini je osam relativno velikih parcela ukupne površine oko 107 gonjaja. Kategorizirane su kao *terre*, pa je vjerojatno riječ o oranicama.

¹⁰ Zanimljivo je da se ne spominje njezin titular. Riječ je o crkvi sv. Mihovila. Usp. K. STOŠIĆ, *Sela šibenskoga kotara*, str. 84.

¹¹ Crkva se u literaturi i arhivskim vrelima smješta i na područje Grebaštice, odnosno Lepenica, i to uz oznaku *de Tiron/de Tyrro/de Tirro*. Usp. DAZD, ŠB, kut. 3/II, sv. j, 59v; kut. 13, sv. 8d, 56v; kut. 23/II, sv. c, 176v. Vidi također: K. STOŠIĆ, *Sela šibenskoga kotara*, str. 253–254.

Crkva sv. Danijela u Orišju

Ecclesia Sancti Danielis de villa Orisgie (fol. 54r-55v, 60r-62r)¹²

Nadarbenik te crkve raspolaže znatnim приходima, od kojih su najizdašniji oni u Orišju, od šest selišta (oko 18 gonjaja), 33 parcele oranica i vinograda (oko 190 gonjaja) te zemljišta u Goričinama (63 gonjaja). U nadarbini su još posjedi u Slivnu (34 gonjaja), Grebaštici (50 gonjaja) i Dobričićima (16 gonjaja). Ukupna je površina posjeda oko 370 gonjaja.

*Oltar sv. Marije u »Velikoj crkvi«*¹³

Altare Sancte Marie in Ecclesia Sibenicensis Maiori (fol. 56r)

U nadarbini su četiri parcele ukupne površine 49 gonjaja u Gornjem polju pod selom Striževo, vinograd od tri gonjaja u Donjem polju te vrt s kućom i dvorištem *ante portas Sibenici sub lacu*.

Oltar sv. Marije u crkvi sv. Jakova

Altare Sancte Marie situm in Ecclesia Sancti Iacobi (fol. 56v)

Posjed toga oltara čine 15 gonjaja oranice u Blatu u Ribniku, pet gonjaja vinograda u Zatonu te dvanaestine od prihoda zlarinskih prebendi, desetine žita, desetine janjaca i desetine vina u šibenskom distriktu.

Oltar sv. Ivana u Gornjem polju u Orišju

Altare Sancti Iohannis situatum in Campo Superiori in uilla Orisie (fol. 57r)

U nadarbini su tri parcele: 12 gonjaja u predjelu Pod Malo Orišje, šest gonjaja pod Jurinom Lokvom te 38 gonjaja u Obrovima, odnosno Plužinama.

Oltar sv. Mihovila u crkvi sv. Julijana u Šibeniku

Altare Sancti Michaelis situm in Ecclesia Sancti Iuliani de Sibenico (fol. 57v)

U nadarbini je samo zemljište od 16 gonjaja pod selom Opak Dolac, koje obrađuju braća Ivan i Antun Črčak (*Carcaç*), uz teratik od trećine priroda.

Oporuka pokojnog Zanina Barbe

Testamentum quondam Zanini Barbe (fol. 58r-59v)

¹² Popis parcela te nadarbine ne proteže se susljednim stranicama, jer je njegov kontinuitet prekinut listovima 56–59. Zato se na stranici 55v nalazi bilješka: *Item terram C LX / vide retro / n° nouo C LX*.

¹³ Premda smo u nazivu *Ecclesia Sibenicensis Maiori* htjeli vidjeti šibensku katedralu, zbunjuje nas sljedeći zapis o oltaru sv. Marije u crkvi sv. Jakova.

Riječ je o prijepisu oporuke ser Zanina Barbe (1404.), jednog od utemeljitelja šibenskih hospitala sv. Lazara i sv. Marije.¹⁴ Oporučno je Zanin hospitalu sv. Lazara ostavio 380 gonjaja, najvećim dijelom u Gornjem polju.

Crkva sv. Kuzme i Damjana

Ecclesia Sanctorum Cosme et Damiani (fol. 62v-63r)

Posjed uključuje 12 parcela ukupne površine oko 70 gonjaja, koje se nalaze u Orišju u Gornjem polju. Većina ih graniči sa zemljama nadarbine crkve sv. Danijela u istom selu.

Crkva sv. Petra u Gornjem polju

Ecclesia Sancti Petri Campi Superioris (fol. 63v-64r)

Nadarbina se sastoji od 11 parcela, uglavnom vinograda, površine oko 58 gonjaja. Većina se parcela nalazi u blizini crkve, u Stranićima i Striževu.

Crkva sv. Jurja u Birnju

Ecclesia Sancti Georgii de Birno (fol. 64v-67v)

Crkva je u posjedu 30 parcela u Gornjem polju ukupne površine oko 95 gonjaja. Za neke je od njih navedeno da se obrađuju sukladno zemljišnim ugovorima iz siječnja 1458. godine, zapisanim u kancelariji šibenskoga bilježnika Ilije Banjvarića.

Crkva sv. Mihovila u Pokrovniku

Ecclesia Sancti Michaelis de villa Pochrofnich (fol. 68v-69r)

Nadarbina se sastoji od devet parcela vinograda i oranica ukupne površine 80 gonjaja, uključujući selište u Pokrovniku.

Crkva sv. Marije od Pomišljaja

Ecclesia Sancte Marie de Pomisal (fol. 69v)

Osam je parcela u toj nadarbini, koje zapremaju površinu oko 20 gonjaja, a nalaze se na lokalitetima Radundolac (područje sela Mokro), Slane i Obrnja.

¹⁴ Usp. Miloš ŠKARICA, »Lazareti sv. Lazara i sv. Marije u Šibeniku«, *Šibenik – spomen zbornik o 900. obljetnici*, Šibenik, 1976., str. 513–519; Mirko Dražen GRMEK, »Zdravstvene prilike i medicina u Šibeniku do početka 20. stoljeća«, *Šibenik – spomen zbornik o 900. obljetnici*, str. 524; Zoran LADIĆ, »O šibenskim hospitalima i leprozorijima u kasnog srednjeg vijeka prema bilježničkim spisima«, *Šibenik od prvog spomena: Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa 950 godina od prvog spomena Šibenika*, Iva KURELAC (ur.), Šibenik – Zagreb, 2018., str. 161–162.

Crkva sv. Marije u Srimi

Ecclesia Sancte Marie de Srima (fol. 70r-71r)

Najprije su popisani vinogradi – 18 parcela površine oko 107 gonjaja. Njihovi su težaci opterećeni novčanim davanjem od šest ili pet solda po gonjaju. Posebno je popisano sedam parcela oranica površine oko 32 gonjaja, koje su zapravo podvornice pod selom i oranice u blizini crkve, uključujući jedno selište, tj. *ortum cum sedile sub dicta ecclesia antiquum*.

Crkva sv. Vida u Sajenici

Ecclesia Sancti Viti de Saieniza (fol. 71v)

Ta se nadarbina sastoji od dva stara vinograda i jednog mladog vinograda te nekoliko ledina i vrtova, od kojih su neki zasađeni lozom, u okolici crkve.

Crkva sv. Nedjeljice

Ecclesia Sancte Dominice (fol. 72r-v)

Posjed crkve obuhvaća šest vrtova u njezinoj okolici, od kojih je jedan kod općinske vapnenice, zatim dvije parcele u Donjem polju, parcelu od tri gonjaja u Srimi te zemljište od 18 gonjaja u Podlanovu.

Crkva sv. Ivana u Koševiću

Ecclesia Sancti Iohannis Coxeuicha (fol. 75r-77r)

Nadarbina raspolaze s oko 140 gonjaja obradive zemlje, među kojima su dva selišta površine oko 32 gonjaja, na kojima stanuju župnik i neki Rugan. Jedno od tih selišta prema sjeverozapadu graniči s grobljem.

Crkva sv. Jurja u Konjevratima

Ecclesia Sancti Georgii de Cogleurata (fol. 77v-78r)

U nadarbini je selište s vrtom i podvornicom koje uživa župnik, polovica cisterne na zemlji Dragine Volotića, jedno manje selište, neka parcela ponad sela, zatim *terram super qua est locus consecratus in honore Sancti Uiti*, parcela u predjelu Navlati te još nekoliko parcela, s tim da popis vjerojatno nije dovršen.

Zaključni osvrt

Naše je izlaganje pokazalo da su u Katastiku nadarbina Šibenske biskupije, sastavljenom oko 1460. godine, popisane 42 nadarbine s pripadajućim posjedom. To ne znači da su Katastikom obuhvaćene sve postojeće nadarbine u biskupiji jer su izostavljene, primjerice, nadarbine crkava u Murteru, Ivinju, Tribunju i Vodicama. Po prihodima i veličini posjeda izdvajaju se nadarbine vezane uz katedralnu crkvu – kanonikati (Veliki i Mali kaptol), arhidakonat, arhiprezbiterat i primicerijat. Među ostalim su nadarbinama 33 crkve (28 u distriktu i pet u gradu) te četiri oltara. Kao najimućnije ruralne crkve prepoznajemo sv. Danijela u Orišju (posjed površine oko 370 gonjaja), sv. Mariju u Vrpolju (oko 300 gonjaja) i sv. Lovru u Donjem polju (oko 270 gonjaja). Slijede ih sv. Ivan u Vrsnom, sv. Ivan u Koševiću, sv. Marija u Grebaštici i sv. Marija u Srimi. To su samo opća zapažanja o sadržaju Katastika, koja su proizišla iz naše nepretenciozne nakane da ukažemo na njegovu vrijednost kao povijesnog vrela. Stoga se detaljnija kodikološka analiza i podrobnija raščlamba sadržaja tek očekuju.

SUMMARY

CADASTER OF ENDOWMENTS OF THE BISHOPRIC OF ŠIBENIK FROM THE SECOND HALF OF THE 15TH CENTURY

*This article delivers general information about manuscript *Catasticum Benefitorum* that is presently kept in the Bishopric archives in Šibenik, within archival fond *Nadarbine i zaklade [Endowments and foundations] (HR-BAŠ-16/7)*. This manuscript is a cadaster of endowments of the Bishopric of Šibenik that was most probably composed in the second half of 1460. It contains list of land properties and ecclesiastical endowments related to parish churches, chapels and altars in the Bishopric of Šibenik. Cadaster is created by the order of the Bishop of Šibenik, Urban Vignati (1454 – 1468), and probable reason for this action was the big fire of 1458, which destroyed many documents and scriptures. Therefore, the Bishop decided to register current situation, and this coincided with his first visitation to the Bishopric in 1459. This cadaster is an important historical source, especially for the church history of Šibenik. Although it contains only lists of land plots, this cadaster enables researchers to exercise various methodologies and approaches (e.g. anthroponomastics, legal history and codicology). Therefore, this manuscript deserves further detailed investigation.*

KEY WORDS: *Bishopric of Šibenik, cadaster, endowments, 15th century.*

